

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ РОЗУМІННЯ СТУДЕНТСЬКОЮ МОЛОДДЮ СУЧАСНИХ ПІСЕНЬ

RESEARCH OF THE PROBLEM OF UNDERSTANDING OF SONGS BY STUDENT YOUTH

У статті наводяться основні результати теоретичного й експериментального дослідження проблеми розуміння студентською молоддю сучасних пісень. Мета дослідження – з'ясувати специфіку розуміння студентською молоддю пісенного тексту і на цій основі визначити психолого-педагогічні засоби його оптимізації. Викладаються теоретичні основи дослідження – роботи вчених, які досліджували психологічні особливості розуміння студентською молоддю пісенного тексту, провідні підходи до осмислення феномену розуміння загалом, пісенного тексту зокрема. Виокремлюються п'ять форм настанов особистості до змісту пісенного твору, зокрема інтерпретаційної, формально-логічної (прагматичної), чуттєвої (гедоністичної), резонансної та консервативної, корелятами яких відповідали п'ять типів розуміння пісенного тексту – конструктивний (творчий), розсудково-емпіричний, емоційно-образний, ідентифікаційний і ригідний. Доводиться, що оволодіння досліджуваними відповідними стратегіями експлікації смислової структури (денотату) пісенного тексту постає основним механізмом актуалізації таких психологічних утворень (потреба у саморозвитку, внутрішній локус контролю, емпатійність), які становлять неодмінну передумову самоздійснення особистості як суб'єкта творчої (перетворювальної) діяльності. Одержані і належним чином обґрунтовані результати доводять доцільність і перспективність вказаної техніки як ефективного засобу актуалізації тих інтрапсихічних утворень особистості, які у своїй цілісній єдності становлять обов'язкову умову і механізм розвитку особистості як суб'єкта інноваційної діяльності. Припускається, що введення в навчальну програму освітніх закладів творчого тренінгу як дієвого засобу оптимізації процесу розуміння загалом, пісенних текстів зокрема, дозволило би створити психологічні передумови для породження у особистості сталої потреби в оволодінні як духовною спадщиною нації, так і власним внутрішнім світом.

Ключові слова: настанова, розуміння, пісенний текст, творчий потенціал, інтерпретація.

The main results of theoretical and experimental research of the problem of understanding of modern songs by student youth are given in the article. The purpose of the research: to find out the specifics of students' understanding of the song text and on this basis to determine the psychological and pedagogical means of its optimization. Theoretical bases of research are set out – works of scientists who studied psychological features of understanding of song text by student youth, leading approaches to comprehension of the phenomenon of understanding in general, song text in particular. Five forms of instructions of the person to the content of a song, in particular, interpretive, formal), sensual (hedonistic), resonant and conservative, the correlates of which corresponded to five types of understanding of the song text – constructive (creative), rational-empirical, emotional-image, identification and rigid. It is proved that mastering the studied strategies of explication of the semantic structure (denotation) of the song text is the main mechanism of actualization of such psychological formations (need for self-development, internal locus of control, empathy), which are a prerequisite for self-realization as a subject of creative activity. The results of the implementation of the program of optimization of the process of understanding the technique of creative training were obtained and duly substantiated the results that prove the feasibility and viability of this technique as an effective means of updating those intrapsychic personality formations, which in their integral unity are mandatory and the mechanism of personal development as a subject of innovation. It is assumed that the introduction of creative training in the curriculum of educational institutions as an effective means of optimizing the process of understanding in general, song lyrics in particular, would create psychological prerequisites for creating a constant need to master both the spiritual heritage of the nation and their inner world. Proving this assumption is the immediate prospect of further research.

Key words: installation, understanding, the text of songs, creative potential, interpretation.

УДК 159.922.7: 053.6
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-5208.2020.19.19>

Діхтяренко С.Ю.
к.психол.н., доцент,
доцент кафедри психології
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини

Постановка проблеми. У сучасному українському суспільстві спостерігається глибока криза духовності, що охопила всі сторони духовно-моральної екзистенції людини (Г.О. Балл [1, с. 17–23], М.Й. Боришевський, В.В. Знаков, С.Б. Кримський, В.І. Ксенофонов, В.О. Моляко [2, с. 27–43], Я.О. Пономарьов, В.А. Роменець, М.В. Савчин). Нова соціально-економічна ситуація останніх десятиліть характеризується активним впровадженням у суспільну свідомість масової куль-

тури, основним споживачем якої є студентська молодь. Цілком очевидно, що у складі різноманітних відгалужень масової культури пісенний жанр справляє на художній розвиток студентства вагомий вплив.

У практиці професійно-педагогічної підготовки майбутнього фахівця й дотепер панує традиційна модель навчання, яке спирається головним чином на модель технократичного способу мислення розсудково-емпіричного типу, що чинить негативний вплив на рівень

художнього, ширше – духовного розвитку майбутнього фахівця, а отже, і на рівень його професіоналізму загалом.

На необхідність удосконалення процесу розвитку особистості на засадах принципів гуманізму в літературі останнього часу не бракує апеляцій, проте у руслі сучасних психологічних пошуків вирішення проблеми осмислення молоддю художнього змісту пісенних текстів залишається чимало відкритих питань, які, з нашого погляду, є найбільш актуальними. Зокрема таких, як специфіка інтеріоризації студентською молоддю пісенного тексту, зв'язку останнього із творчим потенціалом суб'єкта сприймання, його фаховою належністю, із типологічними особливостями декодування сенсу пісні залежно від її жанрової приналежності і т. ін. Основні результати дослідження зазначених питань і представлені у цій статті.

Об'єктом дослідження виступає процес розуміння пісенного тексту. Предметом дослідження є психологічні особливості розуміння студентською молоддю пісенного тексту. Мета дослідження – з'ясувати специфіку розуміння студентською молоддю пісенного тексту і на цій основі визначити психолого-педагогічні засоби його оптимізації.

Відповідно до предмета і мети дослідження було висунуто такі гіпотези:

- розуміння пісенного тексту залежить як від його змісту, який презентується суб'єкту в певних ситуаціях сприймання, так і від способів реконструкції цього тексту, що склалися в індивідуальному досвіді суб'єкта;

- адекватне розуміння пісенного тексту уможливується за умови наявності у суб'єкта виразної настанови на осенсовування його змістової домінант;

- припускається, що у переліку чинників індивідуально-типологічних особливостей процесу розуміння фахова належність може розглядатися як неодмінна його складова частина;

- повноцінне розуміння ядерного денотату пісенного тексту може бути досягнуте шляхом застосування спеціального засобу впливу, зокрема в формі творчого тренінгу;

- як особливий психолого-педагогічний засіб актуалізації потреби особистості у саморозвитку й самоздійсненні творчий тренінг постає водночас в якості засадничого принципу і механізму трансформації рецептивного способу сприймання у творчо-перетворювальний.

Методологічну основу дослідження склали загальнопсихологічні положення про сутність, розвиток та закономірності становлення особистості (К.О. Абульханова-Славська, Л.І. Анциферова, О.Г. Асмолов, Г.О. Балл, М.Й. Борисевський, В.А. Брушлинський, Г.С. Костюк,

С.Д. Максименко, С.Л. Рубінштейн); теоретико-методологічні засади психології творчості (А.В. Брушлинський, О.М. Матюшкін, В.О. Моляко [2, с. 75–83], Я.О. Пономарьов, В.А. Роменець, С.М. Симоненко), психологічні теорії процесу розуміння (В.В. Знаков, А.Б. Коваленко, Г.С. Костюк, С.Д. Максименко, В.О. Моляко, О.К. Тихомиров, Н.В. Чепелева [4, с. 5–15]); психологічні теорії тексту (А.В. Брудний, М.М. Бахтін, Т.М. Дрідзе, Ю.М. Лотман, Н.В. Чепелева), а також сучасні підходи до змісту і форм актуалізації творчого потенціалу особистості (В.О. Моляко).

Виклад основного матеріалу дослідження. У психології та дотичних до неї дисциплінах існує значний за обсягом корпус літератури, присвячений як загальним питанням проблеми розуміння (В.В. Знаков, В.П. Зінченко, А.Б. Коваленко, Ю.К. Корнілов, Г.С. Костюк, С.Д. Максименко, В.О. Моляко, С.Л. Рубінштейн, О.К. Тихомиров, Н.В. Чепелева), так і частковим її аспектам, передусім в галузі дослідження тексту і текстової діяльності (А.А. Брудний, Т.М. Дрідзе, О.О. Леонтьєв, Н.В. Чепелева).

У процесі дослідження природи, структури, змісту і функції розуміння основним предметом аналізу постають наукові та навчальні тексти (Н.А. Ваганова, Ю.А. Гулько, Л.І. Романовська). Не останнє місце у складі наявних підходів до аналізу (психологічного, семіотичного, семіосоціопсихологічного) згаданих текстів посідають питання про особливості розуміння (декодування) найрізноманітніших за своїм змістом і призначенням художніх (літературних) (М.М. Бахтін, Л.К. Балацька, С.Т. Вайсман, Г.Г. Гранік, Т.В. Косма, Т.В. Рубцова, Л.С. Славіна) і музичних текстів (Л.Л. Бочкарьов, В.В. Медушевський, О.Г. Костюк, С.І. Науменко, В.І. Петрушин, Г.С. Тарасов, Б.М. Теплов). Чільне місце посідає і проблема розуміння суб'єктом образотворчого і хореографічного мистецтва (Н.Н. Волков, В.А. Гуружапов, І.М. Поклад, О.О. Семак, С.М. Симоненко). Не бракує у психології і спроб з'ясувати механізм сприймання й розуміння поетичного тексту (В.Ю. Блудов, Ю.П. Крупник, Ю.М. Лотман, В.О. Моляко) та його вікових особливостей (Ю.Л. Львова, Н.Н. Молдавська, Л.Ф. Обухова, С.І. Орлова, Н.Л. Победіна).

Осмислення проблеми розуміння відбувається по-різному у відмінних дослідженнях: як складова частина комунікативного акту (Г.В. Грінченко, Л.П. Міщиха), як спосіб і умова буття як такого (М.М. Бахтін, В.О. Горяніна), як стан свідомості і результат пізнавальної діяльності (А.А. Брудний, Л.Л. Гурова), як процес, спрямований на з'ясування сутності явища, як аналітико-синтетичний процес, як продукт інтерпретації (А.М. Подшибякін), як

процес розв'язання задач (А.Б. Коваленко, Г.С. Костюк, Л.А. Мойсеєнко, О.К. Тихомиров), як процес смислоутворення (Д.О. Леонт'єв), як творчий потоковий процес (В.О. Моляко [3, с. 315–324]). Така різноманітність може бути пояснена як певною ізольованістю відповідних галузей, так і значною складністю цього об'єкта дослідження.

Здійснений під даним кутом зору аналіз і узагальнення відповідних джерел дозволив виокремити у найзагальнішій формі три найпоширеніших підходи, які припустимо позначити як об'єктні, суб'єкт-об'єктні та суб'єктні.

У руслі першого пріоритет надається головним чином семантичному аналізу об'єкта, другого – смисловим зв'язкам (концептуалізація, смислові домінанти чи моделі, оперування денотатами), третього – екзистенційній складовій (ставленню суб'єкта до іншого і до самого себе як суб'єкта розуміння).

В основу дослідження покладений категоріальний апарат теорії творчості, оскільки останній охоплює низку понять, що містять у своїй єдності, зокрема, настанов, особистісних диспозицій і т. ін., необхідний пояснювальний потенціал і прикладні можливості.

Емпіричне дослідження здійснювалося на базі Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. Вибірку досліджуваних склали студенти вказаного університету. Загальна кількість досліджуваних становила 147 осіб. Серед них 30 студентів музичного відділення, 65 – гуманітарних і 52 – технічних спеціальностей. Із них 85 осіб становили контрольну групу і 62 особи – експериментальну.

У підсумку якісно-кількісного оброблення всього масиву даних було виокремлено п'ять форм настанов особистості до змісту пісенного твору, зокрема, інтерпретаційної, формально-логічної (прагматичної), чуттєвої (гедоністичної), резонансної і консервативної, корелятами яких відповідали п'ять типів розуміння пісенного тексту – конструктивний (творчий), розсудково-емпіричний, емоційно-образний, ідентифікаційний і ригідний.

Подальша процедура факторизації дозволила встановити факт усталеної констеляції особистісних змінних, властивих встановленим типам.

Відповідно до психологічного змісту отриманої для досліджуваних із конструктивним типом розуміння констеляції факторних навантажень конструктивний тип постає детермінаційним фактором, який структурує як первинну настанову, так і низку змінних наступної ієрархії: творчий потенціал, потреба у саморозвитку, локус контролю Я, інтернальність у галузі досягнень, емоційна емпатія, мета у житті. Сенсовий зміст зазначених показників досліджуваних цього типу дозволяє схарак-

теризувати останніх як таких, що виявляють належний рівень здатності до позатекстового схоплення вихідної ідеї пісенного тексту, що супроводжується виразною схильністю до рефлексії власних досягнень, доволі високим самоконтролем і проявом творчої активності, потребою у самореалізації і емпатійності.

Взаємозв'язок зазначених складників підтверджується і відповідними величинами корелятивних взаємозв'язків, зокрема між фактороутворювальним показником (тип розуміння) і потребою у самореалізації (0,64), локус контролю Я (0,61), інтернальністю в галузі досягнень (0,58), творчим потенціалом (0,77) і загальним показником емпатії (0,68).

Отже, психологічною характеристикою цього типу постає наявність виразних творчих можливостей і загальної емпатії, а також потреби у саморозвитку за наявністю доволі високого рівня сформованості суб'єктивного контролю над власними досягненнями і власним Я як особистісності, що здатна скеровувати власну діяльність згідно із усвідомлюваною метою і сенсом життя.

Змістовий інваріант у структурі показників досліджуваних із розсудково-емпіричним типом розуміння склали два показники інтернальності (загальна і в галузі виробничих відносин), два показники емпатії (когнітивної і загальної), потреба у самореалізації і два показники смисложиттєвих орієнтацій (локус контролю життя, процес життя).

Кореляційний аналіз вказаних показників виявив доволі слабкий (проте значущий) зв'язок між даним типом і потребою у саморозвитку (0,37) і доволі високі кореляції із когнітивною емпатією (0,67), локусом контролю життя (0,64) і його процесом (0,66).

За психологічним змістом отриманих зв'язків досліджуваних цього типу доречно схарактеризувати як таких, яким властивий повний рівень сформованості потреби у саморозвитку, спрямованість на з'ясування природи того чи того явища, на пошук раціональних аргументів їх пояснення, задоволеність емоційною насиченістю життя, осмислення пісенного тексту відбувається в контексті поточного соціокультурного моменту.

Центр семантичного простору показників досліджуваних із емоційно-образним типом розуміння утворює спрямованість на емоційно-образну насиченість пісенного тексту, яка виконує роль фільтру, зокрема за критерієм відповідності-невідповідності пісенного тексту його призначеності та змістовності.

Належність до цього типу корелює із показником емоційної емпатії (0,72), на мінімальному рівні (0,28) із творчим потенціалом (0,31), схильністю до самореалізації і прагненням надати поточному перебігу життєвих ситуацій позитивної емоційної забарвленості.

Досліджуваним із ідентифікаційним типом розуміння властива доволі розвинена здатність до контролю власних дій у процесі міжособистісного спілкування, викликати до себе прихильне ставлення з боку інших, про що свідчить найвищий з-поміж всіх наведених вище показник кореляції (0,84), висока здатність до співпереживання (0,76), задоволеністю наявним станом досягнень (0,64), водночас і негативний зв'язок із станом власної творчої активності (-0,32).

Чинником роздумів над змістом пісенних текстів слугує суб'єктивна оцінка останніх виключно з огляду їх узгодження із змістом самопрезентації Я і функцією мистецтва загалом (зокрема як джерела відображення найглибших сфер душевної організації людини). Змістовою спрямованістю носіїв цього типу є пошук об'єкта ідентифікації, який досягається, на їхню думку, природним чином, а будь-яке докладання для цього спеціального зусилля (творчої активності) може перетворити процес такого пошуку у вирішенні задачі задоволення певним очікуванням соціуму щодо бажаного об'єкта ідентифікації.

Прагнення до буквального відтворення семантики пісенного тексту на фоні негативного зв'язку із проявами емпатії (-0,49) і позитивного в галузі невдач (0,44) і задоволеністю поточною ситуацією життя (0,38) за відсутності взаємозв'язку із потребою у самореалізації та рівнем вияву творчого потенціалу притаманне представникам ригідного типу.

Констатовано, що за кількісним складом носії полярних типів складають 9,5% і 5,8% від загальної вибірки, в той час як найвищий відсоток припадає на емоційно-образний (38,8%) і розсудково-емпіричний типи (30,6%). Встановлено, що даний розподіл має місце і в групах досліджуваних різної фахової належності (гуманітарії, техніки, музиканти), що дало нам підстави інтерпретувати цей факт як такий, якому можна надати статус інваріанти.

З метою доведення висунутого припущення щодо продуктивності психологічної технології стратегіальної концепції творчості як засобу оптимізації процесу розуміння була утворена методом навпіл група досліджуваних (62 особи), яка надалі йменувалася експериментальною, тобто тією, що взяла участь у розробленій нами навчально-тренінговій програмі.

Загальна мета програми полягала у формуванні тієї необхідної і достатньої взаємопов'язаної єдності складників особистості, якими забезпечується успішність розуміння пісенного тексту (потреба у самореалізації, локус контролю, творча активність, емпатійність), а також в оволодінні адекватною для цього психологічною технологією, розробленою на базі стратегіальної концепції творчості.

Розроблена з цією метою навчально-тренінгова програма складалася з 3-х етапів: інформаційного (спрямованого на формування у досліджуваного базового рівня освіченості в галузі жанрової належності і особливостей пісенного твору), операційного (практичне опанування відповідними техніками і стратегіями аналізу пісенного тексту та його контекстуальності) та інтерпретаційного (обговорення результативності програми з огляду змісту породжених фактом участі у тренінгу психологічних новоутворень).

Проведений на завершальному етапі експерименту як кількісний інтер-і інтрагруповий аналіз відмінностей (за критерієм t Стьюдента), так і за психологічним змістом отриманих для кожної групи окремо результатів виявив значні позитивні зміни більшості діагностованих параметрів у досліджуваних експериментальної групи, водночас і відсутність аналогічних зрушень у той самий термін у представників контрольної вибірки.

У цьому контексті критеріальним аргументом на користь зробленого висновку можуть слугувати відсотки випадків оволодіння досліджуваними експериментальної групи наприкінці експерименту, порівняно із констатувальним етапом, конструктивним (творчим) (12,9% на початку і 37,1% наприкінці), при одночасному зменшенні відсотків оперування ними розсудково-емпіричним (27,4% проти 12,9%), емоційно-образним (35,5% проти 25,8%), ідентифікаційним (12,9% проти 19,4%) і ригідним (11,3% проти 4,8%) типами розуміння пісенного тексту.

Головний висновок здійсненого нами на завершенні дослідження зіставного аналізу полягає у тому, що за відсутності в арсеналі традиційного навчання психологічних засобів розвитку готовності майбутнього фахівця до адекватної деконструкції дійсного змісту пісенного твору, художній розвиток особистості залишається на пожертву неконтрольованих впливів, відтак і не виходить за межі довільних інтерпретацій і нерідко прямо помилкових суджень. Доречність вказаного висновку виправдовують фактичні дані, представлені, зокрема, у табл. 1.

Навпаки, застосування спеціально організованого навчання, зокрема у формі творчого тренінгу, призводить до такої трансформації механізму розуміння, разом з цим і поєднаних із ним інтрапсихічних утворень, які можуть бути кваліфіковані як такі, що виводять процес комунікації особистості з твором мистецтва на рівень двостороннього творчого акту. Унаочненним прикладом обґрунтованості даного твердження слугують статистичні дані, що розміщені у табл. 2.

Таким чином, здійснений зіставний аналіз ефективності впровадження розробленої у нашому дослідженні експериментальної

Таблиця 1

Динаміка типів розуміння пісенного тексту досліджуваними контрольною групою (n=85) до (А) і після завершення (Б) навчально-тренінгової програми

А					
Фахова належність	Тип розуміння				
	Конструктивний	Розсудково-емпіричний	Емоційно-образний	Ідентифікаційний	Ригідний
Гуманітарії (n=39)	3 (7,7%)	9 (23,0%)	16 (41,0%)	8 (20,6%)	3 (7,7%)
Технічний профіль (n=31)	3 (9,7%)	14 (45,1%)	9 (29,0%)	3 (9,7%)	2 (6,5%)
Музиканти (n=15)	2 (13,3%)	3 (20,0%)	8 (53,4%)	2 (13,3%)	0 (0,0%)
Разом	8 (9,5%)	26 (30,6%)	33 (38,8%)	13 (15,3%)	5 (5,8%)
Б					
Фахова належність	Тип розуміння				
	Конструктивний	Розсудково-емпіричний	Емоційно-образний	Ідентифікаційний	Ригідний
Гуманітарії (n=39)	3 (7,7%)	10 (25,6%)	15 (38,4%)	8 (20,6%)	3 (7,7%)
Технічний профіль (n=31)	3 (9,7%)	15 (48,4%)	8 (25,7%)	3 (9,7%)	2 (6,5%)
Музиканти (n=15)	3 (20,0%)	3 (20,0%)	7 (46,7%)	2 (13,3%)	0 (0,0%)
Разом	9 (10,6%)	28 (32,9%)	30 (35,3%)	13 (15,3%)	5 (5,9%)

Таблиця 2

Динаміка типів розуміння пісенного тексту досліджуваними експериментальною групою (n=62) до (А) і після завершення (Б) навчально-тренінгової програми

А					
Фахова належність	Тип розуміння				
	Конструктивний	Розсудково-емпіричний	Емоційно-образний	Ідентифікаційний	Ригідний
Гуманітарії (n=26)	3 (11,5%)	5 (19,2%)	9 (34,7%)	5 (19,2%)	4 (15,4%)
Технічний профіль (n=21)	2 (9,6%)	9 (42,8%)	5 (23,8%)	2 (9,5%)	3 (14,3%)
Музиканти (n=15)	3 (20,0%)	3 (20,0%)	8 (53,4%)	1 (6,6%)	0 (0,0%)
Разом	8 (12,9%)	17 (27,4%)	22 (35,5%)	8 (12,9%)	7 (11,3%)
Б					
Фахова належність	Тип розуміння				
	Конструктивний	Розсудково-емпіричний	Емоційно-образний	Ідентифікаційний	Ригідний
Гуманітарії (n=26)	11 (42,3%)	2 (7,7%)	4 (15,4%)	7 (26,9%)	2 (7,7%)
Технічний профіль (n=21)	6 (28,6%)	4 (19,0%)	7 (33,4%)	3 (14,2%)	1 (4,8%)
Музиканти (n=15)	6 (40%)	2 (13,4%)	5 (33,3%)	2 (13,3%)	0 (0,0%)
Разом	23 (37,1%)	8 (12,9%)	16 (25,8%)	12 (19,4%)	3 (4,8%)

програми оптимізації процесу розуміння студентською молоддю сучасних пісень дозволив отримати достатню аргументацію для констатації факту досягнення такого рівня розвитку останнього, який цілком узгоджується з уявленнями про особистість як суб'єкта творчої самодіяльності.

Висновки з проведеного дослідження.

Узагальнення результатів дослідження дозволило зробити низку висновків, що підтвердили сформульовані гіпотези. Подаємо лише деякі з них:

– представлені нові експериментальні дані дозволяють пояснити низку особливостей процесу розуміння й інтерпретації такого особливого жанру мистецтва, як пісня, зокрема виявлено, що процес розуміння пісенного тексту принципово не редукується до простої сукупності компонентів, що належать до його складу, але детермінується взаємопов'язаною єдністю загальних і особливих факторів (настанови, диспозиції, контекст, досвід діяння суб'єкта в культурі) як ключових чинників їх інте-

грації; встановлені і пояснені корелятивні зв'язки між провідними формами настанов суб'єктів до пісенного жанру (інтерпретаційної, прагматичної, чуттєвої, резонансної та рецептивної) і типами розуміння останнього (продуктивним, розсудково-емпіричним, емоційно-образним, ідентифікаційним і конвенційним);

– доведено, що оволодіння досліджуваними відповідними стратегіями експлікації смислової структури (денотату) пісенного тексту постає основним механізмом актуалізації таких психологічних утворень (потреба у само-розвитку, внутрішній локус контролю, емпатійність), які складають неодмінну передумову самоздійснення особистості як суб'єкта творчої (перетворювальної) діяльності;

– отримані у підсумку втілення у зміст дослідження програми оптимізації процесу розуміння техніки творчого тренінгу були одержані і належним чином обґрунтовані результати, що доводять доцільність і перспективність вказаної техніки як ефективного засобу актуалізації тих інтрапсихічних утворень особистості, які у своїй цілісній єдності складають обов'язкову умову, водночас і механізм

розвитку особистості як суб'єкта інноваційної діяльності.

Припускається, що введення в навчальну програму освітніх закладів творчого тренінгу як дієвого засобу оптимізації процесу розуміння загалом і пісенних текстів зокрема дозволило б створити психологічні передумови для породження в особистості сталої потреби в оволодінні як духовною спадщиною нації, так і власним внутрішнім світом. Доведення вказаного припущення і складає найближчу перспективу подальшого дослідження.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Балл Г.О. Орієнтири сучасного гуманізму (в суспільній, освітній, психологічній сферах). Житомир : ПП «Рута», 2008. 232 с.
2. Перцептивно-мисленнєві стратегії творчого конструювання інформаційних систем у навчальній та трудовій діяльності : монографія. Київ, 2018. 194 с.
3. Стратегії творчої діяльності: школа В.О. Моляко. Київ : Освіта України, 2008. 702 с.
4. Чепелева Н.В. Текст как средство знаково-смысловой репрезентации социокультурного мира. *Актуальні проблеми психології: Психологічна герменевтика*. 2007. Т. 2. Вип. 5. С. 5–15.